

พิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง : พิธีกรรมที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ของกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยในจังหวัดมุกดาหาร¹

CHAOMAE SONG NANG WORSHIP CEREMONY: THE RITE THAT UNITES THE VIETNAMESE AND THAI PEOPLES OF MUKDAHAN PROVINCE

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ / PANUPONG UDOMSILP

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย สาขาคติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEPARTMENT OF THAI AND ORIENTAL LANGUAGES, FACULTY OF HUMANITIES,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY AND

PH.D. CANDIDATE, DEPARTMENT OF THAI, FACULTY OF ARTS,
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาการปรับตัวที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ปรองดองของกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยอันเกิดจากพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง ในอำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ผลการศึกษาพบว่า ชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดมุกดาหารที่เข้าร่วมถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนางในพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางประจำปีจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเจ้าแม่สองนาง และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนไทยจนได้รับการยอมรับในสังคมชาวเมืองมุกดาหาร พิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

Abstract

This research aims to examine the process of social adaptation through participation in the Chaomae Song Nang worship ceremony that unites the Vietnamese and Thai people in Muang Mukdahan District of Mukdahan Province.

It was found that the Vietnamese refugees in Mukdahan Province who become Chaomae Song Nang disciples and participated in the annual worship ceremony

are protected from Chaomae Song Nang and relations between Vietnamese and Thai have been good and accepted by the people of Muang Mukdahan community to a greater degree than the refugees who did not participate in the ceremony. This worship ceremony, therefore, has had a significant role in unifying people of various ethnic groups who participate in this sacred communal rite.

คำสำคัญ ชาวเวียดนาม, เจ้าแม่สองนาง, เจ้าแม่เวินซิว, เจ้าพ่อ

Keyword Vietnamese, Chaomae Song Nang, Chaomae Wen Siew and Chaopho

บทนำ

ในชุมชนเมืองมุกดาหารประกอบด้วยกลุ่มชนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีทั้งกลุ่มคนไทยอีสาน กลุ่มผู้ไทย ข่า กะโซ่ กะเลิง คนไทยเชื้อสายจีน และเวียดนาม กลุ่มชนชาวไทยอีสานในเมืองมุกดาหารถือเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อพยพมาจากบ้านหลวงโพนสิม เมืองคันทรูรี แขวงสวันเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มชนเหล่านี้ล้วนเป็นลูกหลานและบริวารของเจ้าเมืองมุกดาหารที่อพยพมาตั้งเมืองมุกดาหารตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี [1]

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต เรื่อง "ลัทธิพิธีการนับถือเจ้าแม่สองนางกับชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง" ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจดายา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำอันมีค่า

กลุ่มผู้ไทย ข้า กะโซ่ กะเลิง เป็นชนที่ถูกกวาดต้อนมาจากหัวเมืองฝ่งซ้ายของแม่น้ำโขงในช่วง ปี พ.ศ. 2375 โดยเจ้าเมืองมุกดาหารได้นำกองทัพไปกวาดต้อนผู้คนตามหัวเมืองมหาชัย เมืองชุมพร เมืองพ้อง และเมืองพลานมาได้ถึง 1,057 คน และในปี พ.ศ. 2383 เจ้าเมืองมุกดาหารได้รับคำสั่งให้ไปกวาดต้อนกลุ่มผู้ไทย ข้า กะโซ่ กะเลิง ตามหัวเมืองวัง เมืองพิน เมืองนอง และเมืองเซโปนอีกครั้งเพื่อไม่ให้กลุ่มชนดังกล่าวเป็นกองกำลังแก่เวียงจันทน์ แล้วให้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเมืองมุกดาหาร [1] กลุ่มชนชาวไทยอีสานและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

กลุ่มคนจีนเป็นกลุ่มที่เริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองมุกดาหารในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะสารตราในสมัยรัชกาลที่ 5 ลง วันที่ 14 พฤศจิกายน 2422 แจ้งให้เจ้าเมืองมุกดาหาร เจ้าเมืองหนองสูงเอาใจใส่ทำนุบำรุงพุทธศาสนา พลเมืองและลูกค้าพาณิชย์และพวกคนจีนให้ทำมาหากินในแขวงบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข[1]

กลุ่มคนจีนนับเป็นกลุ่มชนที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างฐานทางเศรษฐกิจของเมืองมุกดาหาร เพราะคนจีนจะเป็นกลุ่มชนที่ชอบประกอบอาชีพค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าตลอดจนซื้อขายสินค้าและเป็นพ่อค้าคนกลางในการซื้อขาย ผลผลิตทางการเกษตรจากชาวบ้านในดินแดนชายฝั่งลุ่มน้ำโขงมาโดยตลอดหลายทศวรรษ คนจีนกับคนไทยอีสานสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เพราะบุคลิกของคนจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยไมตรี รู้จักเอาอกเอาใจลูกค้า และในขณะที่เดียวกันคนไทยก็มีอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน รักสันติ คนไทยกับคนจีนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนแบบเกื้อหนุนจนเจือกัน จึงทำให้คนจีนกับคนไทยในแถบนี้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมสังคมกันได้โดยสันติสุขและเอื้อผลประโยชน์ทางการค้าซึ่งกันและกันได้อย่างราบรื่น

ส่วนชาวเวียดนามเป็นกลุ่มชนอพยพเข้ามาภายหลังในฐานะ “ญวนอพยพ” ซึ่งในบทความวิจัยนี้จะใช้คำว่า “ชาวเวียดนาม” ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดมุกดาหารในช่วงปี พ.ศ. 2463 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 และในช่วงปี พ.ศ. 2488-2489 สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 [2] ชาวเวียดนามอพยพมีสิทธิ์อยู่อาศัยในประเทศไทยชั่วคราวเท่านั้น ชาวเวียดนามเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีบุคลิก อุปนิสัย แตกต่างกับกลุ่มคนจีน และคนไทยอีสาน เพราะเป็นคนฉลาดและชอบเอาเปรียบคนไทยอีสาน กลุ่มชนชาวไทยอีสานส่วนใหญ่จึงมีอคติและรังเกียจชาวเวียดนาม ซึ่งน่าสนใจว่า

ชาวเวียดนามมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น ๆ ในเมืองมุกดาหารอย่างไร

ผล อัฐนาค ได้ศึกษาวิจัยสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามในจังหวัดมุกดาหารไว้ในปี พ.ศ. 2543 เรื่อง “วิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร” โดยมุ่งศึกษาสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป ด้านที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมของชาวเวียดนาม โดยมีได้ศึกษาพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางแต่อย่างใด จากการลงภาคสนามผู้วิจัยพบว่าชาวเวียดนามส่วนใหญ่นับถือและเข้าร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางร่วมกับกลุ่มชนชาวไทยอีสานและกลุ่มชนอื่น ๆ เป็นประจำทุกปี พิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางจึงมีบทบาทสำคัญต่อของชาวเวียดนาม ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาต่อไป

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางในชุมชนเมืองมุกดาหารในวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 6 ในระหว่างปี พ.ศ. 2550 - 2553 รวม 4 ปี

การศึกษาทบทวนหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีผลต่อการปรับตัวของชาวเวียดนามกับกลุ่มคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ Durkheim ซึ่ง Durkheim ได้ชี้ให้เห็นว่าชาวออสเตรเลียแต่ละกลุ่มสังคม หรือวงศ์ญาติแสดงความเคารพต่อรูปสัตว์และพืชต่าง ๆ หรือสิ่งที่เป็นลักษณะของธรรมชาตินั้น เป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์ของกลุ่มทางสังคม Durkheim เห็นความสำคัญของศาสนาซึ่งจำเป็นต่อมนุษย์เพราะศาสนาทำให้เกิดความเลื่อมใส การเคารพนับถือ การปฏิบัติร่วมกันในพิธีทางศาสนาแสดงถึงการรวมกลุ่มกันและรวมถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มเครือญาติและเผ่าพันธุ์ [3] Durkheim ถือว่าสังคมต้องมีพลังผูกหรือยึดเหนี่ยว (solidarity) ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมทางสังคม (social control) ในกระบวนการคุมสังคมนั้น กฎหมายข้อบังคับทำหน้าที่ควบคุมเพียงส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งจะเป็นเรื่องของศาสนา ในหนังสือเรื่อง “The elementary form of religious life” Durkheim ได้ชี้ให้เห็นว่า ศาสนาได้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการเตรียมและจัดวินัย (disciplinary and preparatory function) หน้าที่นี้จะเป็นส่วนพิธีกรรมของศาสนาจะต้องหัดให้บุคคลมีระเบียบวินัยด้วยตัวของตัวเอง และเตรียมตนเพื่อชีวิตในสังคม
2. หน้าที่ในการยึดเหนี่ยวหรือผนึกเข้ากับสังคม (cohesive function) ศาสนาและพิธีกรรมจะทำหน้าที่ในอันที่

จะสร้างความหมายของการที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกัน มีอารมณ์และความรู้สึกทำนองเดียวกัน ตลอดจนแสดงออกในแนวเดียวกัน เป็นการสร้างพลังของการรวมเป็นกลุ่ม

3. หน้าที่ในการผนวกหรือการรื้อฟื้น (revitalizing function) ศาสนาและประเพณีในอดีตให้คงอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสังคม

4. หน้าที่ในการสร้างความรู้สึกร่วมกันและความสุขของการมีชีวิต (euphoric function) พิธีกรรมทำให้เกิดความสุขในการมีชีวิตร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นการลดความกดดันหรือเศร้าโศกทางจิตใจ ในกรณีที่กลุ่มสังคมจะต้องประสบภาวะวิกฤติเสมอ ๆ เช่น การตายหรือภัยต่าง ๆ ซึ่งพิธีทางศาสนาจะเป็นเครื่องชี้ว่าบุคคลที่ประสบเคราะห์กรรมนั้นมิใช่เป็นผู้เดียวที่ได้รับทุกข์ แต่กลุ่มสังคมก็มีส่วนร่วมในความทุกข์นั้น ตัวอย่างเช่น ประเพณีงานศพ ซึ่งบรรดาญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของผู้ตายทั้งหลายและผู้ที่มีชีวิตอยู่ ก็จะมาร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมในทุกข์ มิใช่บุคคลเดียวเท่านั้น ในโลกที่ไม่มีพวกพ้องหรือในพิธีแต่งงานก็จะมีผู้มาแสดงความยินดีช่วยเหลือสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงตระหนักในผลของการเป็นสมาชิกของสังคมนั้น [4]

พิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชาวเมืองมุกดาหาร ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ ผู้วิจัยเห็นว่าพิธีกรรมดังกล่าวน่าจะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดระเบียบวินัยให้แก่กลุ่มคนและสังคมตามกรอบแนวคิดของ Durkheim เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงนำกรอบแนวคิดของ Durkheim มาเป็นแนวทางเพื่อศึกษาพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไรอันมีผลให้ชาวเวียตนามและชาวไทยในจังหวัดมุกดาหารสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

คำนิยามศัพท์

เจ้าแม่สองนาง หมายถึง วิญญาณของธิดาภคินี เจ้าเมืองหรือนักรบในสมัยล้านช้าง เป็นบุคคลสำคัญที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และเชื่อว่าเจ้าแม่สองนางมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องคุ้มครองตนและชุมชนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติทั้งปวงได้

เจ้าแม่เวินซิว หมายถึง วิญญาณของบริวารผู้ติดตามเจ้าแม่สองนางมาจากเวียงจันทน์ เป็นวิญญาณที่ชาวบ้านในชุมชนวัดศรีมงคลเหนือเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษ ชาวบ้านจึงเคารพนับถือและเชื่อว่าเจ้าแม่เวินซิวมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องคุ้มครองตนและชุมชนให้รอดพ้นจากภัยอันตรายได้

เจ้าพ่อ หมายถึง วิญญาณของบรรพบุรุษ ที่เคย

เป็นภคินี เจ้าเมือง หรือนักรบในอดีต เป็นบุคคลสำคัญที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และเชื่อว่าเจ้าพ่อมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องคุ้มครองตนและชุมชนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติทั้งปวงได้

การอพยพเข้ามาในประเทศไทยของกลุ่มชนชาวเวียตนาม

ชาวเวียตนามที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเขตอำเภอเมืองมุกดาหารเป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามา ในช่วงปี พ.ศ. 2463 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 ฝรั่งเศสเข้ายึดครองประเทศเวียตนามได้ทั้งหมด และทำการปกครองแบบใช้อำนาจกดขี่อย่างรุนแรง เพราะถือว่าประเทศเวียตนามเป็นเมืองขึ้น คนเวียตนามตั้งข้อรังเกียจและไม่พอใจฝรั่งเศสอย่างมาก อีกทั้งยังเกิดภาวะขาดแคลน จึงทำให้ชาวเวียตนามบางส่วนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศลาว และทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี นครพนม สกลนคร อุดรธานี และหนองคาย หลังจากนั้นก็มีชาวเวียตนามอพยพเข้ามาในประเทศไทยอยู่เรื่อย ๆ แต่ส่วนมากจะอยู่ที่ประเทศลาว [2]

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสกลับเข้ามาครอบครองประเทศลาวอีก แต่ก็ได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากรัฐบาลลาวอิสระ ในส่วนของภาคใต้ฝรั่งเศสได้ส่งกองทัพอเข้าสู้รบเพื่อแย่งชิงเมืองสวันเขต และเมืองท่าแขก และสามารถยึดครองเมืองสวันเขตได้ ในวันที่ 10 มีนาคม 2489 [5] การสู้รบกันอย่างรุนแรงในช่วงนี้เองทำให้ชาวเวียตนามที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวพากันอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2488-2489 เป็นจำนวน 46,700 คน แล้วเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามชายฝั่งลุ่มน้ำโขง พวกที่อพยพมาจากเวียงจันทน์จะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดหนองคาย พวกที่อพยพมาจากท่าแขกจะเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามตำบลต่าง ๆ ในจังหวัดนครพนม และพวกที่อพยพมาจากแขวงสวันเขตจะเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในอำเภอธาตุพนมและอำเภอมุกดาหาร [2]

ภาพที่ 1 วัดศรีมงคลเหนือ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2552

ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอยู่ในอำเภอมุกดาหาร เป็นกลุ่มไม่ใหญ่นัก เมื่อเทียบกับกลุ่มที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดหนองคายและจังหวัดนครพนม ชาวเวียดนามในเขตอำเภอมุกดาหารจะตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในชุมชนวัดศรีมงคลเหนือและบ้านนาโป ซึ่งเป็นชุมชนคนไทยและกลุ่มชนชา ซึ่งอยู่ใกล้กับศาลเจ้าแม่สองนาง

ชาวเวียดนามบางกลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่จะไม่มีบ้านเรือนอยู่อาศัยจึงต้องเข้าไปอาศัยนอนตามศาลา วัดศรีมงคลเหนือ พร้อมทั้งกินอาหารที่ชาวบ้านนำมาถวายพระ กลุ่มคนไทย คนจีนและกลุ่มชนอื่น ๆ ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ต่างก็ตั้งข้อรังเกียจกลุ่มคนเวียดนามเพราะกลุ่มคนไทยโดยทั่วไปมีอคติต่อการปกครองในระบอบลัทธิคอมมิวนิสต์ของคนเวียดนาม เพราะกลัวว่าเวียดนามจะเป็นตัวจักรสำคัญในการนำอิทธิพลทางลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาแทรกแซงกับระบอบประชาธิปไตยของไทยจึงพยายามต่อต้านกลุ่มเวียดนามอพยพ และพยายามผลักดันให้รัฐบาลส่งตัวกลับไปยังประเทศเวียดนามตลอดเวลา

ชาวเวียดนามเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยในฐานะผู้อาศัยชั่วคราว รัฐบาลไทยกำหนดให้ชาวเวียดนามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2488 - 2489 และ ปี พ.ศ. 2496 มีฐานะเป็นเพียง “ผู้อพยพ” ไม่ใช่ “คนต่างด้าว” ทำให้ชาวเวียดนามมีความรู้สึกเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พลเมืองของประเทศไทย อาศัยอยู่ในเมืองไทยโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย [6]

ชาวเวียดนามเหล่านี้เป็นเพียงผู้อพยพลี้ภัย แม้จะมีลูกหลานเกิดในประเทศไทยก็ไม่มีสิทธิได้รับสัญชาติไทย ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทยนานสักเพียงใด ด้วยเหตุนี้ทำให้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่จะปลูกฝังลูกหลานของตนให้มีทัศนคติว่าประเทศไทยไม่ใช่บ้านเกิดเมืองนอนของตน เป็นดินแดนที่พักอาศัยชั่วคราวเท่านั้น การปลูกฝังทัศนคติต่าง ๆ ของชาวเวียดนามที่มีจิตสำนึกด้านชาตินิยม ทำให้กลุ่มชนเวียดนามรุ่นใหม่ ๆ รู้สึกสับสนในสถานภาพของตน ทั้ง ๆ ที่ตนเองคลุกคลีอยู่กับกลุ่มคนไทยอยู่ตลอดเวลา ความรู้สึกแปลกแยก และความไม่เป็นมิตรของชาวเวียดนามนี้เองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านต่าง ๆ ในสังคม จึงทำให้ชาวเวียดนามดำรงวิถีชีวิตอยู่อย่างยากลำบากท่ามกลางความเกลียดชังของกลุ่มชนชาวไทยโดยทั่วไป

สาเหตุและปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มคนไทยกับกลุ่มคนเวียดนาม

สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนชาวไทยกับชาวเวียดนามเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมายาวนานและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากบุคลิกและความเป็นชาตินิยมของกลุ่มคนเวียดนามเอง โดยธรรมชาติของคนเวียดนามจะมีความรู้สึกรักชาติ และผูกพันกับประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตน ทำให้คนเวียดนามเหล่านี้สามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างเหนียวแน่น พร้อมใจกันแยกตัวออกจากสังคมคนไทยซึ่งเป็นสังคมคนกลุ่มใหญ่ ในสภาพเช่นนี้ ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มชน 2 เชื้อชาติจนทำให้เกิดความขัดแย้งกันที่สุดใน

ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้อาศัยความรู้สึกชาตินิยมของชาวเวียดนามอพยพ ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตนโดยการแทรกซึมเข้ามาทำลายประเทศไทย ซึ่งเป็นปัญหากระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ซึ่งส่งผลให้คนไทยมีอคติต่อชาวเวียดนามมากยิ่งขึ้น [7]

ในทางปฏิบัติ กลุ่มคนเวียดนามได้แอบก่อตั้งสมาคมลับเวียดนามห์ขึ้นในประเทศไทย โดยมีจุดมุ่งหมาย เรียกร้องเงินส่งไปช่วยเหลือจีน หักส่งขายธนบัตรไปเป็นทหารเวียดนาม หักส่งเสื้อผ้า ยารักษาโรค เสบียงอาหาร ตลอดจนอุปกรณ์ในการทำสงครามให้โฮจิมินห์ [2]

ปัญหาด้านเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สร้างความขัดแย้งให้กับกลุ่มคนไทยอย่างมาก ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลไทยได้ช่วยเหลือและเปิดโอกาสให้คนเวียดนามประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ พร้อมทั้งกำหนดอาชีพให้แก่ชาวเวียดนามอพยพได้ทำ 27 ประเภท คือ งานช่างซ่อมจักรยาน งานช่างประกอบและซ่อมเบาะรถ งานช่างประกอบและซ่อมตัวถังรถ งานช่างประกอบและซ่อมท่อไอเสียรถ งานช่างบัดกรีโลหะแผ่นด้วยมือ งานเลื่อยไม้ในโรงงานแปรรูปไม้ งานช่างไม้เครื่องเรือน งานช่างไม้ก่อสร้างอาคาร งานช่างปูน งานช่างทาสี งานช่างประกอบและซ่อมประตูหน้าต่าง งานช่างตัดเย็บผ้า งานช่างเย็บผ้า งานจักรตัดเสื้อผ้า งานทำสวนและผลไม้ งานเลี้ยงสัตว์ ยกเว้นงานเลี้ยงไหม งานขายปลีกสินค้าที่ไม่ใช่เวชภัณฑ์เคมี เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องถ่ายภาพยนตร์ อาวุธปืนและวัตถุระเบิดและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเครื่องอะไหล่ งานขายอาหารและเครื่องดื่ม งานผลิตอาหารหรือเครื่องดื่ม งานช่างประกอบ ช่างซ่อมรองเท้า งานซ่อมนาฬิกา ปากกา และแว่นตา งานช่างลับมีดและของมีคมอื่น ๆ งานช่างทำกรอบรูป งานช่างเครื่องทอง เครื่องเงิน หรือเครื่องโลหะมีค่าอื่น ๆ งานช่างทอผ้าไหมพรมและทอผ้าด้วยมือ

ยกเว้นงานทอผ้าไหมและงานทำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเส้นไหม
งานกรรมกร [7]

แม้รัฐบาลไทยจะมีนโยบายในการจำกัดอาชีพให้แก่
ชาวเวียดนามอย่างชัดเจนเพื่อให้ชาวเวียดนามหารายได้ด้วย
ตนเอง โดยมีต้องรอฟังประมาณบางส่วนที่มีไว้ช่วยเหลือ
ผู้อพยพ เพราะกว่ารัฐบาลไทยจะส่งคนเวียดนามอพยพกลับ
จนหมด อาจจะต้องใช้เวลานาน การจำกัดอาชีพให้คน
เวียดนามทำ อาจจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งด้านการทำมา
หากินของทั้งกลุ่มคนไทย และคนเวียดนามเองโดยลักษณะ
นิสัยของคนเวียดนามจะขยันที่สุด อดทนที่สุด ประหยัด ฉลาด
ที่สุดและเอาเปรียบที่สุด [7] จึงทำให้คนไทยโดยทั่วไปมีอคติต่อ
คนเวียดนามอยู่ตลอดเวลา คนไทยคิดอยู่เสมอว่าคนเวียดนาม
เข้ามาแย่งที่อยู่อาศัย แย่งอาชีพของคนไทย แล้วยังจ้อง
เอาไรต์เอาเปรียบคนไทยซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่อีกด้วย คนไทย
บางส่วนจึงรังเกียจและพยายามขับไล่ชาวเวียดนามออกนอก
ประเทศ

คนเวียดนามเองในบางครั้งก็ได้ปฏิบัติตนอยู่ใน
กฎระเบียบและกฎหมายของไทยและยังสร้างปัญหาทาง
การเมืองและการปกครองในท้องถิ่นให้เกิดความวุ่นวายไม่
สงบสุขอยู่เนื่อง ๆ เช่น การก่อปฏิกริยารุนแรงตอบโต้หรือ
ต่อต้านการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและ
เจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น ยื่นคำร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ นัดชุมนุม
เดินขบวนเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ให้คนชรา เด็ก และผู้หญิง
ขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้วยวิธีการต่าง ๆ แสดง
ความเดือนร้อนให้สาธารณชนเห็นใจ เช่น ไปทำบุญที่วัด
เพื่อขอความเห็นใจจากพระสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิด
ความไม่สงบเรียบร้อยในการปกครองเป็นอย่างมาก ซึ่งนำไปสู่
การแตกแยกขัดแย้งกันในสังคมอย่างรุนแรง [7] ซึ่งในช่วง
ปี พ.ศ.2519 มีกลุ่มคนไทยจำนวนมากรวมตัวกันเดินขบวน
ต่อต้านและขับไล่ชาวเวียดนามในเมืองมุกดาหารอย่างรุนแรง
สร้างปัญหาต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของเจ้าหน้าที่ฝ่าย
ปกครองเป็นอย่างมาก

เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2519 ประชาชนในอำเภอ
มุกดาหาร จังหวัดนครพนม ได้เดินขบวนขับไล่คนเวียดนาม
และขว้างปาทำลายบ้านคนเวียดนามพัง พร้อมกับยื่นข้อเสนอ
ต่อนายอำเภอมุกดาหาร เมื่อได้รับข้อเสนอแล้ว นายอำเภอ
มุกดาหารได้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมรับเรื่องไว้
พิจารณา ประมาณ 16.00 น. ในวันเดียวกัน ฝ่ายเดินขบวนจึง
ได้สลายตัวไป ต่อมาในตอนค่ำวันนั้นเอง ได้มีประชาชนจาก
อำเภอนาแก อำเภอดอนตาล อำเภอคำชะอี และกิ่งอำเภอ
นิคมคำสร้อย จำนวนประมาณ 4,000 คน ได้นั่งรถประจำทาง

มาลงที่ตลาดอำเภอมุกดาหาร แล้วเดินขบวนไปตามถนน
สุขาภิบาล พร้อมกับขว้างปาบ้านคนเวียดนามอพยพทุบข้าวของ
เสียหายประมาณ 700 หลัง เจ้าหน้าที่ได้เข้าขัดขวางและจับกุม
ผู้ต้องหาได้ทั้งสิ้น 26 คน และค้นได้อาวุธจึงควบคุมไว้ดำเนิน
คดีในข้อหาร่วมกันก่อจลาจลภายในประเทศ [2]

แม้จะมีกฎหมายควบคุมทั้งคนไทยและคนเวียดนาม
มิให้ก่อความไม่สงบในท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตภาคอีสานโดยเฉพาะ
ในเขตจังหวัดนครพนม สกลนคร อุดรธานี และหนองคาย
แต่กลุ่มคนไทยอีสาน ก็ยังมีได้ละความพยายามในการกดดัน
และขับไล่ชาวเวียดนามออกนอกประเทศ การยื่นเงื่อนไขห้าม
ไม่ให้ชาวเวียดนามออกจากบ้านในเวลา 19.00-06.00 น. นั้น
มติที่ประชุมคณะรัฐมนตรีไม่ยอมปฏิบัติตาม ยังคงปล่อยให้
ชาวเวียดนามสัญจรกันได้โดยมีอิสระ ดังนั้น กลุ่มวัยรุ่นไทย
จึงคอยหาโอกาสทำร้ายชาวเวียดนามที่ออกเที่ยวเตร่ในยาม
ค่ำคืน ซึ่งชาวมุกดาหารเรียกว่า “เทศกาลดีแคว” [8] คือ
ในช่วง “te” หรือปีใหม่ของเวียดนาม ซึ่งตรงกับเทศกาลตรุษจีน
ในบางครั้งคนเวียดนามต้องติดป้ายไว้ที่หน้าบ้านว่า “บ้านคนไทย”
เพื่อไม่ให้กลุ่มคนไทยมาทำร้ายและทำลายข้าวของ ชาวเวียดนาม
ได้รับความกดดันจากกลุ่มคนไทยอีสานในท้องถิ่นอย่างหนัก
ซึ่งกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพต่าง ๆ ต่อชาวเวียดนาม ในทาง
ปฏิบัติก็ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองชาวเวียดนามได้ตลอด ดังนั้น
ชาวเวียดนามจึงพยายามปรับพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตน
ทุกวิถีทางเพื่อให้กลุ่มคนไทยอีสานยอมรับพวกตนเข้าร่วม
สมาชิกของสังคม

การปรับตัวที่นำไปสู่ความสามานอันก ของกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทย

หลังจากที่รัฐบาลไทยได้เจรจากับรัฐบาลเวียดนาม
อยู่หลายครั้งเพื่อส่งชาวเวียดนามอพยพกลับไปยังประเทศ
เวียดนาม ในช่วง ปี พ.ศ. 2502 - 2507 รัฐบาลไทยสามารถส่ง
ชาวเวียดนามกลับไปได้จำนวน 46,256 คน แล้วหลังจากนั้น
ประเทศเวียดนามเกิดปะทะกับสหรัฐอเมริกาที่บริเวณอ่าว
ตังเกี๋ย รัฐบาลเวียดนามพยายามบ้ายเบี่ยงและไม่ยอมรับชาว
เวียดนามกลับประเทศอีก เพราะประเทศเวียดนามต้องประสบ
กับปัญหานานัปการหลังสงครามอันยืดเยื้อที่จบสิ้นลง รัฐบาล
เวียดนามเห็นว่าการรับชาวเวียดนามอพยพกลับเข้าสู่ประเทศ
จะเป็นภาระใหญ่ในยามที่ประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาซึ่งมี
อยู่รอบด้าน รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาล
เวียดนาม และเข้าใจว่าคงหมดโอกาสที่จะส่งชาวเวียดนามกลับ
ได้อีกแล้ว ยิ่งนานวันลูกหลานชาวเวียดนามในประเทศไทยยิ่งมาก
ขึ้นอยู่เรื่อย ๆ รัฐบาลจึงปรับเปลี่ยนนโยบายเสียใหม่โดยใช้
นโยบายการผสมกลมกลืนชาวเวียดนามให้เป็นคนไทยแทน [2]

ชาวเวียดนามที่ยังคงตกค้างอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เกิดปัญหาขัดแย้งกันอย่างรุนแรงหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง ภายใต้นโยบายการผสมกลมกลืนคนเวียดนามให้เข้ากับคนไทย รัฐบาลจึงอนุญาตให้คนเวียดนามแต่งงานกับคนไทยและยังผ่อนปรนให้ผู้หญิงเวียดนามอพยพจดทะเบียนสมรสกับคนไทยได้ การแต่งงานกับผู้ชายไทยจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ตนได้สัญชาติไทย และลูกหลานที่เกิดมาก็จะได้สัญชาติไทยตามกฎหมายอีกด้วย ชาวเวียดนามจำนวนมากจึงล้มเลิกความคิดที่จะกลับประเทศเวียดนามแล้วหันมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่ในประเทศไทยแทน [2]

นอกจากนี้ชาวเวียดนามที่หมดความหวังที่จะเดินทางกลับประเทศเวียดนามแล้วได้มีการปรับตัวกรรมของตนเสียใหม่เพื่อให้กลุ่มคนไทยเห็นอกเห็นใจ เช่น คนเผ่าคนแก่ชาวเวียดนามซึ่งเดิมนับถือศาสนาคริสต์ก็เริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมานับถือศาสนาพุทธกันมากขึ้น โดยการไปร่วมทำบุญที่วัดกับกลุ่มคนไทย ขณะเดียวกันก็ขอความเห็นใจจากพระบ้าง หรือคนไทยที่มีอายุมาก ๆ ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารีบ้าง ซึ่งพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ ในปัจจุบันมีชาวเวียดนามจำนวนมากนับถือศาสนาพุทธและปฏิบัติตนเหมือนคนไทยทุกประการ เช่น เข้าวัดทำบุญทุกวันพระ และเมื่อลูกหลานถึงวัยบวชเรียน จะให้ลูกบวชเรียนเช่นเดียวกับคนไทย

ในสมัยก่อนชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาใหม่ๆ พยายามมอมปลุกหลานของตนเองให้เป็นลูกบุญธรรมของคนไทยเพื่อที่จะได้ขึ้นทะเบียนเป็นคนไทย ซึ่งจะทำให้มีที่อยู่อาศัย ได้เรียนหนังสือ และรอดพ้นจากการถูกทำร้ายจากกลุ่มคนไทย

เมื่อทางรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการในจังหวัดจัดงานสำคัญ ๆ หรือมีโอกาสต้อนรับบุคคลสำคัญของรัฐบาล ชาวเวียดนามก็จะหาโอกาสไปร่วมงานเพื่อแสดงออกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองมุกดาหาร เป็นผู้ที่มีความหมาย มีความสำคัญที่ทางรัฐบาลไทยให้การยอมรับให้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญ ๆ ของสังคม

บรรดาชาวเวียดนามผู้อาวุโสที่เป็นหัวหน้ากลุ่มก็พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เข้าหาชนชั้นระดับเจ้านาย เช่น นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ตำรวจ และทหาร และในช่วงเทศกาลปีใหม่ หรือวันสำคัญต่าง ๆ ชาวเวียดนามที่มีอาชีพค้าขายก็จะจัดกระเช้าสิ่งของไปกำนัลพวกเจ้านาย โดยเอาไปวางไว้หน้าบ้านโดยที่เจ้าของบ้านรู้ตัวบ้าง ไม่รู้ตัวบ้าง เพื่อมุ่งหวังให้คนไทยยอมรับและช่วยเหลือพวกตนไม่ให้โดนทำร้ายจากกลุ่มคนไทย

แม้ชาวเวียดนามจะหวังพึ่งพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นให้ช่วยคุ้มครองพวกตนแต่ก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ บุคคลเหล่านั้นไม่สามารถปกป้องคุ้มครองและช่วยป้องกันเหตุร้ายได้ตลอดเวลา ชาวเวียดนามยังต้องดำเนินวิถีชีวิตอยู่ด้วยความหวาดระแวงต่อกลุ่มคนไทยที่คอยจ้องทำร้ายอยู่เป็นประจำเมื่อมีโอกาส

ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาใหม่ในจังหวัดมุกดาหาร มักตั้งชุมชนอยู่บริเวณหน้าวัดศรีมงคลเหนือ โดยปลูกบ้านเรือนอยู่ร่วมกับกลุ่มคนไทยและกลุ่มชนชาติดั้งเดิม ชุมชนดังกล่าวมีความเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่เวินชิวอย่างมาก เชื่อว่าเจ้าแม่เวินชิวเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ ตามตำนานเล่าว่า “เจ้าแม่เวินชิวอพยพติดตามเจ้าแม่สองนางมาจากเวียงจันทน์เช่นเดียวกับเจ้าพ่อ-เจ้าแม่บริวารองค์อื่น ๆ ของเจ้าแม่สองนาง” [9]

ภาพที่ 2 ศาลเจ้าแม่เวินชิว
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2552

ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมักมาบูชากราบไหว้และขอความช่วยเหลือจากเจ้าแม่เวินชิวอยู่เสมอ ๆ ชาวเวียดนามเองแม้ว่าจะนับถือศาสนาคริสต์แต่ก็ยังหันมานับถือและบูชากราบไหว้เจ้าแม่เวินชิว เช่นเดียวกับคนไทยด้วย ชาวเวียดนามนิยมบนบานให้เจ้าแม่คุ้มครองให้พวกตนรอดพ้นจากการทำร้ายจากกลุ่มคนไทย “เวลาชาวเวียดนามจะรวมกลุ่มกันจัดงานรื่นเริงก็มักจะบนบานให้เจ้าแม่เวินชิวคุ้มครองให้พวกตนรอดพ้นจากการทำร้ายจากคนไทยเสมอ” [9]

ในชุมชนนี้มีการเล่าตำนานเจ้าแม่เวินชิวให้มีโครงเรื่องที่คล้ายกับตำนานเจ้าแม่สองนาง และบริวารของเจ้าแม่สองนางที่ติดตามมาจากเวียงจันทน์ นางดอกกล้า จารุตัน [10] กล่าวว่า “ร่างทรงของเจ้าแม่เวินชิวพยายามจะเข้าไปร่วมในพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางในฐานะบริวารผู้ติดตามรับใช้

เจ้าแม่สองนาง แต่ในกลุ่มร่างทรงของทหารบวรมิได้ยอมรับ เพราะเชื่อกันว่า เจ้าแม่เวินชีวเป็นผีนางเงือกที่มีหน้าที่เฝ้าวังน้ำวนบริเวณปากห้วยมุกเท่านั้น เจ้าแม่เวินชีวจะมีกลิ่นตัวเหม็นเหมือนกลิ่นคาวปลา ซึ่งเจ้าแม่สองนางจะเหม็นคาวและไม่ชอบ จึงไม่อนุญาตให้ลงทรง แต่อนุญาตให้มาเข้าร่วมพิธีได้ในฐานะนางสนมที่มีหน้าที่เตรียมเครื่องแต่งกายให้เจ้าพ่อคำแดงเท่านั้น”

ภาพที่ 3 ศาลเจ้าแม่สองนาง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2552

การที่เจ้าแม่สองนางอนุญาตให้ร่างทรงของเจ้าแม่เวินชีวเข้าร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางได้ในฐานะนางสนมของเจ้าพ่อคำแดงซึ่งเป็นเจ้าพ่อบวรของเจ้าแม่สองนาง ซึ่งหมายรวมถึงการยอมรับชาวเวียดนามและชาวข่าที่เป็นบวรของเจ้าแม่เวินชีว ให้เข้าร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางได้ ในฐานะ “ลูกศิษย์” ของเจ้าแม่สองนาง

ภาพที่ 4 เจ้าแม่สองนาง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2552 ถ่ายที่อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

การเปิดโอกาสให้ชาวเวียดนามได้เข้าร่วมพิธีกรรมและถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนางถือเป็นโอกาสสำคัญที่จะช่วยให้ชาวเวียดนามมีปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยอีสานที่เป็นเจ้าของพื้นที่เดิม ชาวเวียดนามที่สมัครใจถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนางจะปฏิบัติตามเช่นเดียวกับคนไทยอีสานในชุมชนเมืองมุกดาหาร คือ ชาวเวียดนามจะนำพวงมาลัยดอกไม้หอม น้ำอบและเหล้ามาถวายแด่เจ้าแม่สองนาง พร้อมกับรับพรอันเป็นมงคลแก่ชีวิตเช่นเดียวกับคนไทย

ภาพที่ 5 การถวายเครื่องสักการะแด่เจ้าแม่สองนาง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2552

ในพิธีกรรมอันสำคัญนี้เจ้าแม่สองนางมิได้แยกเชื้อชาติและศาสนาของลูกศิษย์ เจ้าแม่สองนางพร้อมให้การช่วยเหลือและคุ้มครองลูกศิษย์ชาวเวียดนามให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงเช่นเดียวกับคนไทย ในบริบทของพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจึงเสมือนเป็นการปรับเปลี่ยนและบ่งบอกสถานะของชาวเวียดนามจากคำว่า “ญวนอพยพ” มาเป็น “ลูกศิษย์” ของเจ้าแม่สองนาง ซึ่งมีสถานภาพเหมือนกับคนไทยทุก ๆ คนที่มาเข้าร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง คนที่มาร่วมพิธีบวงสรวงไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดเชื้อชาติใดต่างเป็น “ลูกศิษย์” เสมอกันทั้งหมด ทุกคนจะต้องเคารพและเชื่อฟังเจ้าแม่สองนาง จะต้องรักใคร่ปรองดองกัน และมาเข้าร่วมพิธีบวงสรวงร่วมกันด้วยความสมัครสมานสามัคคี หากใครทำร้ายชาวเวียดนามผู้เป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนาง หมายถึงการล่วงละเมิดอำนาจและคำสั่งของเจ้าแม่สองนาง ผู้ที่ล่วงละเมิดและไม่เชื่อฟังจะต้องได้รับโทษและมือนั้นจะไปต่าง ๆ นานา จะต้องมาทำพิธีขอสมานต่อเจ้าแม่สองนางเท่านั้นจึงจะได้รับการอภัยโทษ ปกติกลุ่มคนไทยอีสานจะมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่สองนางสืบทอดกันมาแต่โบราณจึงไม่มีใครกล้าละเมิดคำสั่งและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว

ชาวเวียดนามมาร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางด้วยกริยา นอบน้อม ถ่อมตน ทำให้กลุ่มชนชาวไทยอีสานต่างให้การต้อนรับอย่างดีในฐานะ “ลูกศิษย์” ของเจ้าแม่สองนาง ชาวเวียดนามต่างเชื่อว่าตนจะได้รับการคุ้มครองจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่สองนาง ดังที่ พงศกัญญ์ชัย นัฏฐาบุญ [11] กล่าวว่า “สมัยที่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อของตอนอพยพข้ามผาจากผาผิงลาวใหม่ ๆ ได้อาศัยนอนและกินอาหารที่วัดศรีมงคลเหนือ ลำบากมาก ชีวิตทุกวันนี้อยู่ดีมีสุขขึ้นมาได้ก็เพราะเจ้าแม่สองนางช่วยคุ้มครอง ตนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่สองนางมาก ตนและครอบครัวจะต้องมาสักการะเจ้าแม่สองนางทุกปี”

ชาวเวียดนามที่เข้าร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางได้มีโอกาสแสดงตัวในพิธีกรรมอันสำคัญของเมืองมุกดาหารอย่างเปิดเผย ได้ร่วมบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือในการจัดพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง ตลอดจนพิธีกรรมและประเพณีอื่น ๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อชาวเมืองมุกดาหาร ชาวเวียดนามให้ความสำคัญต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของคนไทยอีสานประหนึ่งว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชาวเมืองมุกดาหาร การเข้าร่วมกิจกรรมและการให้ความร่วมมือกับกลุ่มชนชาวไทยอยู่เป็นนิจ โดยเฉพาะพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวเมืองมุกดาหารมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ชาวเวียดนามและกลุ่มชนชาวไทยมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ชาวเวียดนามจึงเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนไทยอีสานในเมืองมุกดาหารมากขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นสมาชิกที่สำคัญ

กลุ่มหนึ่งของสังคม ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เคยมีความรุนแรงมาก่อนจึงเริ่มผ่อนคลายและคลี่คลายลง ลดอคติและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นความสมานฉันท์กันที่สุดในที่สุด

บทสรุป

การศึกษาพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ของชาวเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยในจังหวัดมุกดาหารโดยใช้กรอบแนวคิดของ Durkheim พบว่าพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบวินัยและสังคมที่นอกเหนือไปจากอำนาจรัฐและการปกครองท้องถิ่น ซึ่งพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยในอดีตและนำไปสู่ความสมานฉันท์ในเวลาต่อมา โดยชาวเวียดนามได้ปรับตัวให้เข้ากับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนชาวไทยอีสานในจังหวัดมุกดาหาร โดยการนับถือและเข้าร่วมพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง ซึ่งเป็นวิญญูณบรรพบุรุษของชาวเมืองมุกดาหารมาแต่โบราณ ชาวเวียดนามที่เข้ามาถวายเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนาง เพื่อเข้าเฝ้าและถวายเครื่องสักการะแด่เจ้าแม่สองนางในพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางประจำปีเช่นเดียวกับคนไทย การมาถวายเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนางชาวเวียดนามเชื่อว่าจะได้รับความคุ้มครองจากอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของวิญญูณเจ้าแม่สองนาง การที่ชาวเวียดนามเปลี่ยนทัศนคติจากการหวังพึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วหันมาพึ่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่สองนางมีส่วนสำคัญยิ่งที่ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างกลุ่มชนชาวเวียดนามกับกลุ่มคนไทย ปัญหาความขัดแย้งที่เคยทวีความรุนแรงมาแต่อดีตก็เริ่มคลี่คลายลง กลุ่มคนไทยอีสานที่เคยรังเกียจ มืดมิดและพยายามขับไล่ ทำร้ายชาวเวียดนามให้ออกนอกประเทศก็เริ่มเปลี่ยนมาเห็นอกเห็นใจชาวเวียดนามมากขึ้น พิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบทางสังคม ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ ช่วยผสมผสานปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มคนไทยในเมืองมุกดาหารให้เกิดความปรองดองจนกลายเป็นความสมานฉันท์กันที่สุดในที่สุด

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งและการปรับตัวระหว่างกลุ่มชนชาวเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยอีสานที่ผ่านมามีการศึกษาเฉพาะกระบวนการจัดการแก้ปัญหาของรัฐเป็นสำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่รัฐจะแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยการใช้นโยบายการผสมกลมกลืนวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ของรัฐเป็นหลัก แต่มิได้ลงลึกไปถึงเรื่องวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า

ศาสนาหรือความเชื่อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชนก็มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการประนีประนอมกันระหว่างกลุ่มชนที่เคยมีปัญหาความขัดแย้งกันมาแต่อดีตได้เช่นกัน

จะเห็นว่าชุมชนชาวฝั่งลุ่มน้ำโขงในปัจจุบันประกอบด้วยชาวไทยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ อันได้แก่ ชาวผู้ไทย ไทยย้อ ไทยแสก ไทยกะเลิง ไทยกะโซ่ ไทยข่า (บรู) และ ไทยกุลา ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้มีการนับถือผีที่เหมือนและแตกต่างกัน อีกทั้งยังนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับชาวไทยอีสานโดยทั่วไป จึงน่าสนใจว่า กลุ่มชนเหล่านี้มีการปรับตัวและดำเนินวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันหรืออยู่ร่วมกับชาวไทยอีสานซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่อย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจต่อไป

[7] พล อัฐนาถ. (2543). *วิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

[8] ประภัทร สวัสดิ์วงศ์ไชย. สัมภาษณ์วันที่ 15 เมษายน 2551

[9] พัน จันณ. สัมภาษณ์วันที่ 17 ตุลาคม 2550

[10] ดอกกล้า จารุตัน. สัมภาษณ์วันที่ 17 เมษายน 2554

[11] พฤษัญญุชชัย นภฎกาญจน์. สัมภาษณ์วันที่ 10 เมษายน 2551

เอกสารอ้างอิง

[1] กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการและกรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ลาดพร้าว.

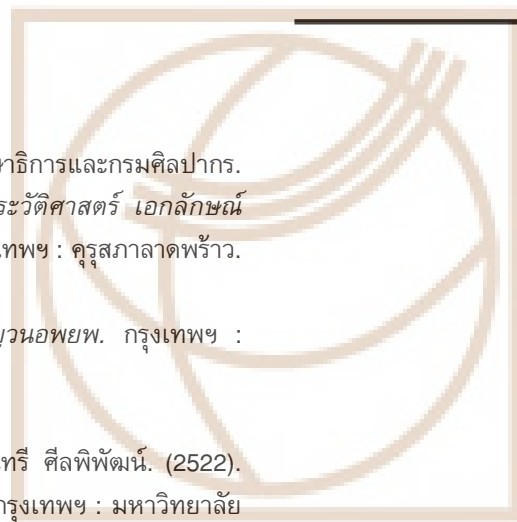
[2] ขจิตถัย บุรุษพัฒน์. (2521). *ญวนอพยพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล.

[3] Durkheim, Emile. อ้างถึงใน สุนทรี ศิลพิพัฒน์. (2522). *ประวัติแนวความคิดทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

[4] Durkheim, Emile. (1926). *The Elementary Form of Religious Life*. อ้างถึงใน ทิตยา สุวรรณชฎ. (2544). *แนวคิดทฤษฎีสังคม*. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

[5] สุวิทย์ วีระสวดี. (2543). *ประวัติศาสตร์ลาว 1779 - 1975*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

[6] อมรา พงศาพิชญ์ พลศักดิ์ จิรไกรศรี และธเนศวร วัฒนาวา. (2525). *ผลการศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผู้อพยพทางบกในคำย่อพจนานาว คนเขมรและคนเวียดนาม*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Institute of Culture and Arts